

TIZENEGY ÉV KIHÍVÁSAI – HÁBORÚ ÉS BÉKE

1. Bevezetés

Több mint két évtizede látom el felsővezetői feladataimat rendvédelmi szervnél: 2000. és 2011. évek között három évig rendőrkapitányként, kilenc éven keresztül pedig megyei rendőrfőkapitányként, 2011-től 2021-ig az országos rendőrfőkapitány rendészeti országos rendőrfőkapitány-helyetteseként szolgáltam, 2021. szeptember 1-jétől pedig Magyarország belügyminisztere kinevezett az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság főigazgatójává. Az eltelt tizenegy esztendőben számos olyan jelentős esemény történt hazánkban, amelynek valamely beosztásomnál fogva személyesen is érintettje voltam. E rövid írásban arra teszek kísérletet, hogy a legemlékezetesebb, rendészeti szempontból kiemelkedő kihívást jelentő történéseket kronológiai szempontból felelevenítsem mindazokkal a tapasztalatokkal együtt, amelyek azok rendészeti kezelése során keletkeztek.

2. Hóhelyzet (2013. március) – avagy a gyorsan változó visszavonhatatlan helyzet

A természeti csapások, illetve a természeti csapások elleni küzdelem a jövőben egyre fokozódó kihívásokat fognak jelenteni. A természeti jelenségek következményeinek elhárítása alapvetően a katasztrófavédelem feladata, a rendőrségnek is meg kell, hogy legyen az eljárásrendje az ilyen helyzetek kezelésében történő közreműködésre.

A 2013. március 14-én bekövetkezett hóhelyzet mindannyiunk emlékezetében él. Az Országos Rendőr-főkapitányságon aznap mindenki a március 15-i ünnepségre készült, mikor az országos rendőrfőkapitány utasítására megkezdte működését az operatív törzs. Az, hogy a csillagok együtt állása nem volt szerencsés ezen a napon, már látható volt a törzs működésének első perceiben, mivel a rendelkezésre álló adatok alapján világossá vált, hogy valami szokatlan dolog történik az ország területén. Emiatt azonnali, a rendkívüli helyzet kezeléséhez igazodó intézkedéseket kellett tenni. Maga a rendkívüliség a időjárási körülményekből – fokozódó hóesés, erős szél –, valamint a bekövetkezett balesetkből együttesen keletkezett. Csak az útviszonyoknak nem megfelelő közlekedésből eredően az M1-es autópályán több baleseti helyszín keletkezett, amelynek következtében a forgalom lelassult vagy megállt. Emiatt pedig a hóréteg pár órán belül olyan mértékben ellepte az útburkolatot, hogy a balesetekkel érintett útszakasz járhatatlanná vált. Ezt a helyzetet súlyosbította az emberi felelőtlenség újabb megnyilvánulása, mégpedig, hogy a gépjárművezetők nem várakoztak a saját sorukban, hanem újabb és újabb lehetőségeket kerestek arra, hogy kikerüljék a járhatatlan szakaszokat, amelynek következtében volt olyan útszakasz, ahol több sorban torlódtak össze a gépjárművek. Emiatt a mentés gépi erővel ellehetetlenült, az egész helyzetnek a teljes lokalizálása közel három napig tartott.

Fontos tanulsága a rendkívüli hóhelyzetből származó rendészeti munkának, hogy a hatékony rendészeti intézkedések meghozatalának alapvető feltétele a pontos és időben rendelkezésre álló információ. Ebben az időben még nem állt rendelkezésre az országos

műveleti modul, amelyet éppen a hóhelyzet teremtette tapasztalatok alapján sikerült időben később kidolgozni, és rendszerbe állítani. Ennek lényege, hogy a feltöltést követően azonnal elérhetővé válnak mindazok az összesített adatok, amelyek a döntéshozó számára elengedhetetlenek a szükséges intézkedések elrendeléséhez.

3. Dunai árvíz (2013. június) – az évszázad árvize avagy versenyfutás az idővel

A káros természeti jelenségek sorában jelentkezett még ugyanabban az évben a Duna felső szakaszának vízgyűjtő területén keletkezett árvíz. Ennek következtében a rendészeti erőknek nemcsak klasszikus rendvédelmi feladatokat, így az árvízi védekezéssel érintett területek biztosítását, a hátramaradt ingatlanok őrzését, a rendkívüli helyzettel érintett területeken jelentkező bűnmegelőzési vagy éppen bűnfelderítési tevékenységet kellett ellátni, hanem ezen túlmenően az árvízi védekezéshez szükséges humánerőt igénylő feladatokban (homokzsákok megtöltése és rakodása) is részt kellett venni. Ehhez jelentős mértékben járultak hozzá az egyes rendészeti oktatási intézmények – így a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar – hallgatói is.

Maga a védekezés megszervezése és a rendvédelmi szféra helytállása, munkája jónak volt értékelhető, a rendkívüli körülmények számottevő szakmai és mentális kihívást is jelentettek az érintett állományra és a vezetőkre egyaránt. Ilyen volt, mikor például a budai alsórakpart a talajvíz nyomására annak ellenére elkezdett ringatózni, hogy az úttesten végig kőszállító tehergépjárművek parkoltak. Maga az infrastruktúra azonban kibírta, mint ahogy az egész árvízi védekezésnek is az lehet az összegrzése, hogy Magyarország, köszönhetően a társadalmi és a rendvédelmi védekezésnek, úgy vészelte át az évszázad árvízét, hogy más országokkal ellentétben nem történt katasztrófa. Ebben az esetben a logisztikai utánpótlási feladatok koordinált, pontos végrehajtása jelentette a legnagyobb kihívást.

4. Tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet (2015. szeptember) – türelem és megfontoltság

A rendkívüli társadalmi kihívások sorában a migrációs válsághelyzetet kell említeni. Általános emlékezet szerint ez a krízis – különösen az úgynevezett „Arab tavasz” következményei miatt – a 2015. évre datálható, de az irreguláris humán vándorlás felfutása már évekkel korábban megkezdődött. Ennek egyik oka az volt, hogy az Európai Unió Bizottsága által indított kötelezettségzegési eljárás okán úgy kellett 2013-tól megváltoztatni a menedékkérel szabályokat, hogy a menedékkérőkkel szemben már nem lehetett személyi szabadságot korlátozó, idegenrendészeti kényszerintézkedést alkalmazni. Az addigi hatósági gyakorlat megváltoztatása tehát azzal járt, hogy a magyar államhatárt – a 2010-es évek elején napi átlagban a száz főt meg nem haladó mértékben – illegálisan átlépő személyek, a menedékkérel benyújtását követően szabadon tovább utazhattak az Európai Unió más tagállamai irányába. Már ekkor prognosztizálni lehetett, hogy az idegenrendészeti fogvatartás megszüntetésével olyan pull faktor generálódott, amelynek révén az irreguláris menedékkérők száma éveken belül arányát tekintve jelentős mértékben megemelkedik, és ezen a helyzeten érdemben még az sem tudott változtatni, hogy időközben a helyzet viszonylagos orvoslására hazánk bevezette a menekültügyi őrizetet.

Maga a tömegesen jelentkező illegális bevándorlás azonban a 2015. évben csúcson sodort ki, különösen a nyárvégi időszakban naponta már több, mint tízezer ember érkezett Szerbia irányából Magyarországra, és álltak elő olyan helyzetek, amikor migránsok

tömegei indultak neki az M1-es autópályának Ausztria irányába vagy éppen táboroztak napokon keresztül minden alapvető szociális és higiénés feltételek megléte nélkül a Keleti pályaudvar aluljárójában.

A rendvédelmi szerveket, különösen az irreguláris migránsok koncentrációjának helyszínén, az egyes gyűjtőpontokon vagy pályaudvarokon szolgálatot teljesítő rendőri állományt a türelem és a megfontoltság jellemezte. A türelem azért, mert a rendőröknek nemcsak a helyzettel, a nagyszámú személyt érintő intézkedési kötelezettség kulturált végrehajtásával kellett megbirkózniuk, hanem ellent kellett állniuk az egyes provokációknak is. A rendvédelmi erőket ért provokáció csúcspontja kétségtelven a 2015. év szeptemberében bekövetkezett ún. rószkei zavargás volt, amikor a magyar államhoz intézett követelések egyidejű megfogalmazása mellett érte fizikai támadás a magyar határrendészeti, rendvédelmi szerveket.

Az illegálisan itt tartózkodó tömegeket érintő szituációk rendészeti kezelésének tehát számos megoldási lehetőségét kellett számba venni. Ezek körében említendő az is, amikor egy éjszaka alatt mintegy száznyolcvan autóbust kellett indításra felkészíteni, hogy a felgyülemlert, céltalanul neki indulni szándékozó tömeget ún. ideiglenes befogadó állomásra lehessen szállítani. Ezzel sikerült Budapest belvárosában megszüntetni a külföldiek tömeges és sokakat zavaró jelenlétét. Ebben az időben soha nem látott humán erőforrás átcsoportosításokat, infrastruktúra fejlesztéseket kellett végrehajtani elképesztően rövid idő alatt.

5. Járványügyi veszélyhelyzet (2020-2021.) – avagy a gyors döntéshozatal

A természeti katasztrófák mellett sajátos jellemzőkkel rendelkeznek az embert veszélyeztető vírusok. A 2019-ben a kínai Vuhan tartományból kiinduló, és világméretű veszélyekkel járó koronavírus-járványra a magyar kormány rendkívül gyorsan reagált. Ekkor vezették be hazánkba a járványügyi veszélyhelyzetet, alakították meg a kezdetben minden nap kora reggel ülésező Operatív Törzset, és hoztak napokkal később olyan, alapvetően rendvédelmi és később gazdasági természetű rendkívüli intézkedéseket (kormányhatározatokat), amelyek egyértelmű célja a járvány társadalomra káros hatásainak a mérséklése volt. Ezek során kell megemlíteni azt az intézkedést, amely az Országos Kórház-főparancsnokság felállítását igényelte. Ezt azért célszerű kiemelni, mert addig a magyar történelemben – ide nem értve a világháborúk éveit – nem volt példa arra, hogy egészségügyi intézmények működését rendvédelmi vagy honvédelmi (katonai) vezetés alá rendeljék.

Az Országos Kórház-főparancsnokság működésének megkezdésére Magyarország miniszterelnöke 2022. március 28-án, egy szombati napon kiadott rendeletével adott utasítást. Mind a fentebb említett Operatív Törzs, mind az Országos Kórház-főparancsnokság legfőbb küldetése az volt, hogy hazánkban ne történjen meg az, amely szerte a világban előfordult, hogy a megbetegedett emberek vagy a lakosság egészségügyi ellátás nélkül maradjon. Emellett a kórház-főparancsnokság operatív feladata volt, hogy az ország száznyolc fekvőbeteg ellátását végző intézményének járványügyi védekezését koordinálja. Maga a szervezet lényegében egy hétfője alatt, százkilenc kórházparancsnok kinevezése mellett jött létre úgy, hogy az első eligazítást országos kórház-főparancsnokként személyesen magam tartottam meg az utasítást követő másnapon (vasárnap). Az Országos Kórház-főparancsnokság tevékenysége sem volt ellenérzésmentes. Kritikaként fogalmazódott meg például, hogy a rendőrség be kíván avatkozni a betegek gyógyításába, holott – a fentiekben említettek szerint is – a kórházparancsnokok kinevezésének

koordinatív célja volt, és a járványügyi védekezés során felmerült pozitív szervezési és logisztikai eredmények arra vezették a miniszterelnököt, hogy az idős személyeket ellátó és gondozó intézményekhez is a kórházparancsnoknak megfelelő intézményparancsnokokat rendeljenek. Rendkívül fontos volt a döntéshozatalhoz szükséges adatok gyors és ellenőrzött gyűjtése, a védekezéshez szükséges eszközök, védőanyagok vagyonbiztonságának garantálása, nyilvántartása.

6. Orosz-ukrán háború (2022. február 24-től) – háború és béke

E rövid írás tartalmi és tematikus kereteit is messze túlfeszítené, ha az orosz-ukrán háború kitörésének vélt vagy valódi okait kellene számba venni az Ukrajnában bekövetkezett politikai fordulatok következtében előállt eu-atlanti közeledésétől kezdve, az ebből fakadó, Oroszország által megfogalmazott biztonsági kockázatokig bezárólag. Rendvédelmi szempontból ugyanakkor figyelemre érdemes, hogy a háború kitörésének napjától kezdve milyen rendkívüli intézkedéseket kellett meghozni a Magyarországra Ukrajna és Románia területéről érkező harmadik országbeli állampolgárok fogadására és ellátására, illetve jogi státuszuk meghatározására.

Összhangban az Európai Unió Tanácsának végrehajtási határozatával, Magyarország Kormánya a menedékes jogállással összefüggésben az ideiglenes védelemre jogosultként elismert személyekkel kapcsolatos veszélyhelyzeti szabályokról, továbbá a közfoglalkoztatásról és a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó, valamint egyéb törvények módosításáról szóló 2011. évi CVI. törvény szabályainak eltérő alkalmazásáról szóló 86/2022. (III. 7.) Korm. rendeletében meghatározta, hogy kik azok, akik jogosultak menedékeskénti elismerésre.

Magyarország által menedékesként a menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény (továbbiakban: Met.) 19. § a) pontja szerint védelemben részesített:

- a) 2022. február 24-ét megelőzően Ukrajnában tartózkodó ukrán állampolgár,
- b) az a hontalan személy vagy nem ukrán harmadik országbeli állampolgár, aki 2022. február 24-ét megelőzően nemzetközi védelemben vagy azzal egyenértékű védelemben részesült Ukrajnában, illetve
- c) az a) és b) pont szerinti személynek családtagja.

A jogosultságot a menekültügyi hatóság állapítja meg (amelyhez személyazonosságot igazoló okmány, kiskorú esetében legalább születési anyakönyvi kivonat szükséges). Az eljárás határideje 45 nap.

A Met. 3. § (2) bekezdése alapján, Magyarország által menedékesként elismert személy menedékjogot élvez, így jogosult:

- menedékjog jogcímen a Magyarország területén való tartózkodásra,
- védelemre a visszaküldés, a kiutasítás és a kiadatás ellen.

A kérelmezőt csak szükséges esetben, a tényállás tisztázásához feltétlenül indokolt kérdések esetén kell személyesen meghallgatni.

A vonatkozó kormányrendelet szerinti külföldiek humanitárius okból 2022. február 24-e óta folyamatosan beléptetésre kerülnek Magyarországra anélkül, hogy előírnák számukra érvényes vízum, illetve úti okmányok, vagy megfelelő anyagi fedezet meglétét a biztonságos áthaladás, valamint a származási országukba vagy régiójukba való visszatérés

céljából.¹ A külföldiek részére regisztrációjukat követően ideiglenes tartózkodásra jogosító igazolás (adatlap) kerül kiadásra.

A menedékeskénti elismerését kérő 2022. április 29-től engedélymentesen vállalhat munkát, emellett ingyenes egészségügyi ellátás illeti meg a területileg illetékes egészségügyi intézményben, amennyiben nem áll társadalombiztosítási jogviszonyban.

A menedékeskénti elismerést kérőt teljes utazási kedvezmény is megilleti a helyközi utazás esetén, vonaton és távolsági buszon ha azt menedékes státusszal kapcsolatos hatósági ügyek intézésére, egészségügyi szolgáltatónál egészségügyi ellátás, avagy civil szervezet által működtetett programban való részvételre, segítségnyújtás érdekében veszi igénybe.

Az elismerését kérő gyermek a kérelem benyújtásától kezdődően jogosult a magyar állampolgárokkal azonos feltételekkel az óvodai, iskolai nevelésben, oktatásban részt venni, illetőleg ettől az időponttól kezdődően tankötelezett is.

A menekültügyi hatóság az elismerését kérő hazatelepülése vagy harmadik országba történő végleges távozása esetén, kérelmére, az érintett ország külképviselete által kiállított igazolás alapján, az igazolásban megjelölt célállomásig egy alkalommal menetjegyet (repülőjegyet) biztosít, továbbá az utazással összefüggő igazolt költséget egy alkalommal részben vagy egészben megtérítheti.

A menedékes jogállásban elismert személy rendszeres létfenntartási támogatásban (22.800- Ft), míg a kiskorú családi pótlék helyett rendszeres támogatásban (13.700- Ft/fő) részesül.

A rendkívüli menekültügyi helyzet kezelésére intézkedni kellett arra, hogy az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság hatósági feladatait el tudja látni. Ennek érdekében az informatikai fejlesztést mobil applikáció kialakítására, telepítésére és működtetésére kellett irányítani, növelni kellett az ügyfélszolgálati irodák hatékonyságát, ennek érdekében munkaerot is át kellett csoportosítani, továbbá biztosítani kellett az ideiglenes rendészeti gyűjtőpontokon (BOK csarnok, Záhony) a hatósági jelenlétet is.

A háború kezdetén érkező tömegek ügyintézésének meggyorsítása indokoltá tette az ügyfélfogadás helyszíneinek bővítését, és a nyitvatartási időpontok kiterjesztését szombat-vasárnapra napokra.

7. Összefoglalás

Egy országos rendészeti vezetői hivatás ellátása önmagában számos kihívással telített nap mint nap: a kiemelkedő érdeklődést kiváltó sport- vagy kulturális rendezvények rendőri biztosítási kötelezettségétől kezdve, a sajnálatosan naponta bekövetkező, sajtóhírekben is szinte szüntelenül megjelenő közúti vagy más típusú balesetek káros következményeinek felszámolásán keresztül egészen a rendészeti szolgálatot ellátó személyeket érintő fontosabb döntések meghozataláig bezárólag.

Mindezekon túlmenően ugyanakkor olyan, a vezetői tervezői munka során előre nem látható események is jelentkehetnek, amelyek alapjaiban írják felül minden addig megszokott, általános gyakorlatot. Több évtizedes vezetői gyakorlatomban ilyen eseménynek, jelenségnek vagy történésnek volt tekinthető a 2013. évi rendkívüli hóhelyzet, majd ugyanabban az évben a dunai árvíz, a 2014. évtől fokozódó, de csúcspontját a 2015.

¹ A kézirat lezárásáig Magyarországra Ukrajna és Románia területéről mindösszesen 883 731 háború elől menekülő személy érkezett, akik közül 28 289 személy kezdeményezte menedékeskénti elismerését.

szeptember 16-án, az ún. röszei zavargással elérő irreguláris migráció, nem utolsósorban a világ modernkori történelmében is szokatlan hatásokat kiváltó Covid-19 járványügyi helyzet, végül az e sorok készítésekor is zajló háború Ukrajna területén.

Mindegyik említett helyzetet illetően közös elem, hogy a magyar rendvédelmi szervezeteknek azonnali és rendkívüli intézkedések bevezetésével kellett reagálniuk. E kötelezettség teljesítésének pedig számtalan, a jövő rendészeti munkájának tervezésére kiható tapasztalata született, amelyek hasznosítása mind a rendészeti gyakorlat fejlesztése során, mind a rendészeti felsőoktatás számára nélkülözhetetlen forrásul szolgálhat. Élni kell vele!